

Pretoriana

2A 05/68
1971/65

TYDSKRIF VAN DIE GENOOTSKAP OUD-PRETORIA
VERSKYN IN APRIL, AUGUSTUS EN DESEMBER

MAGAZINE OF THE OLD PRETORIA SOCIETY
PUBLISHED IN APRIL, AUGUST AND DECEMBER

Prys : 25c : Price

DIE HUIS VAN DIE DIGTER

Toe Alexander die Grote in 335 v.Ch. Thebe verwoes het omdat dié stad in opstand teen sy gesag gekom het, het hy die huis van die digter Pindaros uit eerbied vir die Griekse kultuur gespaar. In Pretoria is die huis van die digter Jan Celliers verlede jaar gesloop. Dit is natuurlik vergesog om die twee feite in verband met mekaar te bring, maar ek dink dit is 'n parallel waarvan Jan Celliers self sou gehou het. Dit kom my voor asof dit enigsins is soos hy dinge benader het.

Die bewuste huis in Pretoria het gestaan op Kotzestraat 166 in Sunnyside, waar Jan Celliers en sy gesin jarelang gewoon het en waar waarskynlik die meeste van sy gedigte geskrywe is. Hierdie huis uit die vorige eeu het tot verlede jaar nog bewaar gebly omdat dit weens testamentêre beskikking nie verkoop kon word nie. Lank nadat die familie Celliers daar uitgetrek het, het dit as huurhuis 'n kwynende bestaan gevoer. Wat eertyds 'n spoghuis en 'n spogtuin was, het met verloop van tyd jammerlik verval. Verlede jaar is toestemming gegee dat dit verkoop mag word en tans verrys op die erf 'n woonstelgebou.

Die Genootskap Oud-Pretoria het aan die nuwe eienaars, die firma Engel en Ruyter, voorgestel dat iets van die geskiedenis van die perseel behou moet word. Op voorstel van die Genootskap sal die woonstelgebou die naam *Jan Celliers* dra en sal in die voorportaal 'n passende gedenkplaat aangebring word met 'n afbeelding van die digter en 'n bewoording wat meld gedurende welke jare hy daar gewoon het, ook die feit dat hy gedurende die Tweede Vryheidsoorlog vir 'n paar maande daar geskuil het en vandaar na die kommando's ontvlug het. Dit is jammer dat die huis nie bewaar en gerestoureer kon word nie, maar nou dat dit gesloop is, pas dit ons om die historiese feite daaraan verbonde in ere te hou.

Gebore op Wellington op 12 Januarie 1865 ontvang Jan Celliers sy eerste skoolonderrig in Kaapstad waarheen sy vader, Jan F. Celliers, verhuis het om onderredakteur van *Het Volksblad* te word. Op uitnodiging van pres. T. F. Burgers verhuis die familie in 1873-1874 na Pretoria waar Jan Celliers sr. die koerant *De Volkstem* begin het en mettertyd 'n sterk Afrikaans-nasionale rigting ingeslaan het wat seker die invloed op sy seun nie gemis het nie. Die seun se onderrig in Pretoria, eers by meester Dely op Kerkplein en toe by Cornelis van Boeschoten, word deur die anneksasie van Transvaal in 1877 onderbreek maar is in 1879 voortgesit op Stellenbosch en Wellington en sedert 1882 weer in Pretoria op die bekende skool van Wessel Louis. In 1887 is hy na

DIE HUIS VAN JAN CELLIERS

Nederland waar hy hom in Delft as landmeter bekwaam het. In 1890 keer hy terug na Transvaal. Sy werk as landmeter het hom egter nie bevredig nie en na 'n jaar aanvaar hy 'n betrekking in die staatsdiens, eers as amptenaar in die onderwys-departement en toe as bibliotekaris in die Staatsbiblioteek.

In 1894 tree hy in die huwelik met Susanna Jacoba Dürr en hy en sy bruid neem hulle intrek in die bewuste huis in Kotzestraat wat hy kort voor hulle huwelik laat bou het. Hier het hulle nog gewoon toe die Tweede Vryheidsoorlog uitgebreek het en van hier het hy op kommando gegaan. Hier het hy „die laaste aand” belewe, die afskeid van vrou en kinders, wat later die onderwerp van een van sy bekendste gedigte geword het. Hy is na die suidelike front waar hy gevegte in die buurt van Colesberg meegemaak het. Teen die middel van 1900 het hy 'n aantal Britse krygsgevangenes na Pretoria begelei en hy was nog in die hoofstad toe dit in vyandelike hande geval het. Met die dag van die Britse inname van Pretoria, 5 Junie 1900, kon hy by gebrek aan 'n perd of rywiël nie bytyds wegkom nie en moes gevolglik in sy eie huis „onderduik” ('n woord wat toe waarskynlik nog nie bestaan het nie).

Oor sy gedwonge skuilhouding en die avontuurlike ontvlugting wat daarop gevolg het, het ons 'n beskrywing van sy eie hand wat in *Die Brandwag* verskyn het, terwyl Johanna Brandt in haar bekende *Die Kappiekommando* ook 'n hoofstuk daaraan wy. Beide hierdie stukke is kennelik op sy oorlogsdagboek gebaseer waarvan gedeeltes later in *Die Huisgenoot* verskyn het. Sy eie weergawe is humoristies maar ook spannend.

„Aldag dieselfde, nou al maande lank, in die voorste kamer op 'n stoel, 'n boek in die hand, die gordyn amper tot onder neergetrek, sodat ek oor die boek net onder die gordyn deur kon kyk op die tuinhekkie. Daar kom weer 'n Kakie in. Amper te laat gesien. Woerts! is ek onder die vloer. My vrou trek die tapyte oor die luikie, en sy is die reine onskuld vir die Kakie, wat wil weet hoeveel mense daar in die huis is, — waar die man is. Op kommando natuurlik”.

Die bewuste kamer waar hy gesit het, was die kamer links van die gang as jy by die deur ingekom het. Die luik in die plankvloer word tans as 'n Jan Celliers-aandenking in die Jan Celliers-skool in Johannesburg bewaar. Toe dit in 1955 verwyder is, is die volgende woorde op die onderkant daarvan ontdek: „Hier het ek weggekruip. Augustus 1900. Jan F. E. Celliers”.

„Welkom aand en donker: my tyd van die dag om eindelijk 'n bietjie buitentoe te gaan”. In die agterplaas „onder my beskermende sipresse” het hy dan gaan oefeninge doen: „Gespring, gehardloop, voor- en agtertoe gebuig, gewigte opgetel, om my stramme lede — van heeldag sit — los te maak”. Van die sipresse, wat hy self geplant het, was daar lankal niks meer oor nie. Wat wel nog in die agterplaas te vind was, was 'n rietbos in die een hoek, maar daarvan maak hy nie melding nie.

So het Junie- en Juliemaand verby gegaan en ook die grootste gedeelte van Augustus. Sy ontsnapping is blykbaar deur die „Kappiekommando” van Pretoria beplan met mev. genl. Joubert as die hoofplannemaker. Op ’n goeie dag staan die geleentheid onverwags „voor die deur” in die vorm van ’n perdwaentjie („as daardie ou wit perd kan praat”) en mev. Joubert se dogter, mev. Malan, met haar twee seuntjies. Inderhaas word hy as vrou vermom. „Ek het ’n rok aan. Oor my skouers ’n mantel met hoë opgeslaande kraag, om my kort hare van agter toe te maak; op my hoof ’n reguit-rand strooihoed, met ’n sware sluier oor my gesig; ’n paar handskoene aan, my voete gewring in ’n paar uitgetrapte dameskoene, met taamlieke hoë hakke”.

By die tuinhekkie loop ’n Kakie by hulle verby, ’n end verder hou nog een sy hand op, soos later blyk net om die verkeer te reël. By Leeubrug gaan hulle eers sy swaer verby wat die dames beleef groot omdat hy nie in die geheim ingelaat is nie, en toe weer sy skoonsuster wat nie durf groet nie omdat sy weet wat aangaan. Van Leeubrug gaan hulle Kerkstraat op in die rigting van die Kerkplein tot voor die huis van ds. H. S. Bosman, ook ingelig, waar hy „oorstap” op ’n trolliewaentjie met osse bespan. Sy metgeselle is die twee seuntjies van 12 en 13 jaar oud wat hulle „suster” na die plaas vergesel. „My suster sit altyd met haar gesig agtertoe”, sê een en onnadenkend en onvrouelik swaai hy sy bene oor die bankie om agtertoe te kyk, „Lyk ek ’n bietjie na jou suster”, vra hy. „Nee, glad nie”, kom die eerlike antwoord.

Dis op die middel van die dag. Die wind dreig om sy hoed af te waai. Die stof is hinderlik. By Hovesdrif waar hulle die Apiesrivier weer oor steek op die bekende pad na die noorde, gaan hulle ’n klomp Engelse soldate verby wat daar hulle perde water gee. Soldate en ander verbygangers stel om begryplike redes baie belang in die „jong dame” op die wa. Hulle gaan ’n groot kamp van Engelse soldate verby; dan by Eloff se plantasie verby waar die eerste wagte hulle deurlaat; dan deur Wonderboompoort waar hulle by nog ’n wagpos moes verbygaan, elke keer met die nodige spanning en benoudheid; vandaar agter Magaliesberg weswaarts tot hulle teen sonder die huis van die Malans bereik. Dit was maar die begin; eers maande later, na baie swaarkry en onaangename ervarings, het hy die kommando bereik — en tot die einde van die oorlog in die veld gebly.

Dit is begryplik dat die oorlog ’n diep indruk op sy digterlike gemoed gemaak het, hoewel hy hom toe miskien nog nie so van sy digterskap bewus was nie. Soos die geval met baie ander was, was die periode na die oorlog ook vir hom een van geestelike ontreddeing. Hy keer terug na Pretoria, terug na die huis in Kotzestraat, wat later in die oorlog ook deur sy vrou en haar kinders ontruim is toe sy elders in Pretoria by familie gaan woon het. Dit is interessant om te weet dat in dieselfde straat, twee huise van hulle af, oud-president F. W. Reitz en sy familie voor die oorlog gewoon het. Hierdie huis het gedurende die oorlog leeg

gestaan en is erg deur die Britte verniel. Die silwer kon mev. Celliers nog red, maar die meubels en boeke moes dit ontgeld.

Soos bekend het Reitz nie weer terug gekeer na Pretoria en na sy huis nie. Hy het die buiteland opgesoek. So ook Jan Celliers. Deur die toedoen van sy vrou word die gesin in staat gestel om na Europa te gaan waar hy vyf jaar lank stil lewe, hoofsaaklik in Switserland, nie ver van waar pres. Kruger sy laaste dae geslyt het nie. Jan Celliers het hom daar aan letterkundige studie gewy. Daar het die digter in hom ontwaak. Daar het die herinneringsbeelde aan die oorlog en aan sy vaderland vir hom poëtiese vorm aangeneem: „Die Vlakte” en moontlik ook „Dis Al”.

In 1907 keer die familie terug na Suid-Afrika, terug na Kotzestraat 166. Jan Celliers tree weer in die staatsdiens en word mettertyd vertaler in die departement van Binnelandse Sake, vir hom ’n sielododende werk, tien jaar lank. Onderwyl het hy aan sy letterkundige werke geskryf, of in sy huis of op kantoor, verskuil agter sy woordeboeke. Reeds in 1908 verskyn sy eerste digbundel, *Die vlakte en ander gedigte*, wat sy naam as digter bevestig het; in 1909 volg *Die Revier*, in 1910 *Uniekantate* (wat op versoek geskryf is), in 1911 *Martjie*, wat hom terugvoer na die idilliese Kaapland wat hy in sy jeug geken het; in 1918 *Die Saaier*. ’n Mens stel jou voor dat die meeste van hierdie gedigte in die huis in Kotzestraat gebore is (hoe word ’n gedig gebore?) en dat op daardie stadium na die huis verwys kon geword het as die huis van die digter. Soos daardie huis, met sy stoep en sy tuin, sy voorhekkie en sy makrakarpaheining, met sy stal en buitegeboue (die krip was tot onlangs nog daar), so het ongeveer al die huise van Sunnyside daaruit gesien en so ook die meeste woonhuise van Pretoria. Wat nou met die erf gebeur, ’n woonstelgebou in plaas van ’n huis, is skering en inslag in die hele Sunnyside. Hoe weinig het daar nie van die Pretoria uit die eerste paar dekades van die eeu oorgebly nie!

Jan Celliers het ook meegewerk aan *Die Brandwag* en *Die Boervrou*, waarin baie van sy gedigte en sketse verskyn het. Hy het ingepas in daardie bewuste poging tot uitbou van die Afrikaanse kultuur en letterkunde, wat in Pretoria sy spesiale aksent gehad het. Dit was nog die Pretoria van Gustav Preller en Eugène Marais, van die taalstryders en die Boereleiers, van hulle wat „uit die as van die oorlog opgestaan het”. Jan Celliers skryf sy *Uniekantate* en teen Meintjeskop verrys die Uniegebou met al die belofte van eenheid wat dit ingehou het. Maar nog voor die gebou klaar was, was die politieke skeuring reeds daar, die kraak wat in 1912 begin en oor Rebelle en oorlog breër en dieper loop tot die verkiesing van 1924. Dit was die Pretoria van die De Wildt-toespraak van genl. Hertzog en die Ashoop-toespraak van genl. De Wet. Dit was die Pretoria van Jopie Fourie en Christiaan Beyers en al die emosies wat die dood van beide van hulle teweeggebring het, van die Vroue-optog na die Uniegebou om te pleit vir die vrystelling van die Rebellegevangenes. Deur dit alles was die Tweede Vryheidsoorlog nooit ver op die agtergrond

nie. In baie huise, ook in Pretoria, kon gebrek en armoede direk met die oorlog in verband gebring word. In Kerkstraat kon die hanskakie nog met die vinger nagewys word, en is hy ook met die vinger nagewys. Dit was in die tyd toe by 'n deel van die volk die vermoede ontstaan het dat *Die Volkstem* nie meer die stem van die volk was nie.

In hierdie atmosfeer het Jan Celliers geleef en geskryf, en met dit in gedagte moet ons wat hy geskryf het begryp en waardeer; „Ek hou van 'n man wat sy man kan staan”, „Komaan, daar is 'n nasie te lei, daar is 'n stryd te stry” en baie ander dergelike uitlatings kom direk uit hierdie milieu voort. En as dit vir die huidige smaak bietjie te veel na maakwerk klink, dan moet ons nie vergeet dat dit in daardie tyd en in daardie atmosfeer gepas het nie.

Oor die kwaliteit van sy letterkundige produkte en die eienskappe daarvan is reeds baie geskryf. Een van die kenmerke daarvan is die huislikheid wat telkens opval en dit bring ons weer direk by die huis in Kotzestraat. Daar het „Klein ondeug” (sy jongste seun) die lang gang afgehardloop. Daar het Prinsie, die lelik-mooi hondjie (een van sy sketse) geluk in die hart van Phlippie gebring. Daar het op 'n goeie reënjaar „Ons pampoens” (ook een van sy sketse) in die agterplaas opgekom, die wêreld volgerank, die bome uitgeklim — „Ekselsior” — simbool van onverwoesbare groeikrag. „Voorwaarts ou pampoens, ekselsior! Hoër, net waar jy wil; dis vir my 'n lus om eenkeer 'n ding te sien wat ongebreidel alles bereik wat hy wil en kan, onder die uitroep „ekselsior.”

In 1919 het die familie die huis ontruim toe Jan Celliers 'n professoraat aan die Universiteit van Stellenbosch aanvaar het en hulle in Kaapstad gaan woon het. In 1922 keer hulle egter terug maar in 1927 word die huis finaal opgegee. Jan Celliers is toe weer na Europa om mediese raad vir sy toenemende doofheid in te win en daarna woon hy in Kaapstad, tot nege maande voor sy dood toe hy by familie in Johannesburg gaan woon het. Hy sterf in 1940. In Sunnyside, nie ver van Kotzestraat 166 nie, woon tans nog sy enigste dogter en enigste nog lewende kind (daar was nog drie seuns), mev. Marie Stegmann, van wie heelwat van bostaande gegewens verkry is.

F. J. DU T. SPIES.

DIE EENDRACHT „HOGER SCHOOL”

Na die tweede Vryheidsoorlog het Lord Milner met alle geweld probeer om die jeug van die Afrikanervolk te verengels. Alle regeringskole het Engels as medium van onderwys gehad en die onderwysers is deur die staat aangestel in hulle verskillende poste. Teen hierdie denasionaliseringspoging van die Engelse regering, het die Boerevolk in opstand gekom en vrye skole gestig wat op Christelike Nasionale grondslag berus

het en waar die jeug van ons volk onderrig ontvang het in die gees en aard van die Afrikaner se tradisies en kultuur.

Die skole is die C.N.O. skole genoem en die grootste van hierdie skole was die Eendrachtskool wat vandag nog op dieselfde terrein in Pretoria staan.

In 1903 het ds. H. S. Bosman sy pastorie beskikbaar gestel vir 'n skoolgebou en op 1 Februarie 1904 is die Eendrachtskool geopen met 120 leerlinge. Die leerlingtal het vinning toegeneem en die voltooiing van die nuwe gebou is met groot afwagting ingewag. Op 12 April 1904 is die nuwe gebou in gebruik geneem.

Dr. H. N. Hoogenhout het op 29-jarige ouderdom die eerste hoof van die skool geword, waar onderwys gegee is vanaf graad 1 tot en met matriek.

R. D. Collins, generaal C. F. Beyers, H. L. Malherbe, S. J. Meintjes, Izak Haarhoff, W. van Maanen, John Dougall en Thos. Voss. Voorwaar 'n merkwaardige klomp figure.

Die Eendrachtskool was die enigste werklike tweetalige skool gedurende die Kroonkolonie-bestuur. Die keuse het by die leerlinge berus deur medium van watter taal hulle hul basiese onderrig wou ontvang. Die skool het egter gesorg dat die vlam van nasionalisme en patriotisme steeds vertroetel word en brandend gehou word, sodat die jeug van die Afrikaner op godsdienstig-nasionale en taalgebied behoue kon bly.

In 1905 moes die skoolgebou vergroot word om aan die behoefte te kon voldoen. 'n Duisend rand is vanuit Duitsland deur die toedoen van eerw. Scholwalter bekom, waarmee die nuwe deel aangebou is wat op 17 November 1905 in gebruik geneem is. Die leerlingtal het toe op 450 gestaan.

Die Eendrachtskool het 'n groot Boere-ideaal verwesenlik deur die Engelse onderwysstelsel in 'n Afrikaanse rigting te dwing. As daar ooit 'n proefondervindelike bewys gelewer is van die waarde en juistheid van die C.N.O.-stelsel, dan was dit die prestasie van die Eendrachtskool toe dit vry van die departement van onderwys, sy edele taak met toewyding, geesdrif en vrug volbring het.

Nadat die Smutsonderwyswetgewing in 1907 verskyn het, het die skool sy onafhanklikheid verloor en het dit 'n regeringskool geword. Dit het egter voort bestaan tot in 1910 toe die hoërafdelings van die skool wegge-
neem is en by Boys' High en Girls' High ingelyf is. Vandaar die groen kleur in die twee genoemde skole se kleredrag wat hulle laat terug dink aan die deel van die Eendrachtskool wat by hulle ingelyf is.

Kinders het die genot en voorreg gehad om in die Eendrachtskool skool te gaan, in 'n Christelike Nasionale gees waar hulle vry en bly kon

ontplooi in die egte Afrikanertradisies van ons Boerevolk. Die ideale wat in hierdie skool nagestreef is, naamlik om aan die Afrikanerjeug in 'n Afrikaanse atmosfeer die hoogs moontlike opleiding te bied en hulle aldus te bekwaam om hulle plek in die samelewing vol te staan, is tot 'n groot mate verwesenlik.

W. H. BOTHA.

CORRESPONDENCE

435 Kirkness Street,
Pretoria.
15.3.71.

The Editor.,
PRETORIANA.

Dear Sir,

My father, Mr. Beanes, has asked me to bring to your notice a few corrections which should be made to the excerpts from a tape-recorded talk on Old Pretoriana, which Mr. Andrews transcribed and which article appeared in the December issue of *Pretoriana*. Those are:

Para. 4 8th line: The hospital did not consist of 4 marques. There were four marques along Church Street and these continued in rows of four up the hill.

Para. 9: Mr. Herold was Master of the Supreme Court and not a judge in that court.

Para. 11: James Brook surveyed a railway line to Lourenco Marques but his plans were not accepted and the railway was only built many years later.

Para. 13: The Burger Camp was at Irene.

Para. 18: When the Union Buildings was being built the archives were constructed on what had been the quarry.

Para. 23: Instead of "Post office people" read "general public". Mr. Harris was not a lawyer but the Proprietor of Polley's Hotel.

Para. 24: Instead of "Wesleyan Methodist Society" read "London Wesleyan Mission". Amos Burnett was Principal of the Wesleyan Native Mission.

Para. 27: and its origin is not known "to me".

Para. 28: Replace "Cornish" for "Welsh" named suburb.

Para. 32: Replace Street for Van der Byl Avenue. Last sentence should read "Vanderbylpark Township".

Para. 33: 1877 should be 1878. 4th line down: the date on the gable refers to the date on which the Pretoria shop was opened.

Yours sincerely,

Mrs. S. M. BLORE.

(The following two letters, one from England and one from Rhodesia, were kindly submitted to us for publication by the editor of the *South African Digest*. These letters were written in reply to an article, *Birth of a city*, which appeared in the *Digest*.)

Bournemouth,
England.
46 West Cliff Road,
6th October, 1970.

Dear Sir,

I would like to thank you for the 'S. African Digest' which I receive weekly. I enjoy the many articles of interest, but one, in a recent edition, 'Birth of a Town', greatly interested me because, although I was not there at the time of its birth, I lived in Pretoria at its — can one say — childhood. I sailed from England in the 'Avondale Castle' and was married by special licence at Cape Town Cathedral on 1st March, 1904. My husband's regiment was at that time stationed in temporary quarters at Middelburg, Transvaal.

We were later posted to Robert's Heights, Pretoria. I can't say that we were welcomed with open arms by the S. African people, owing to the recent scars of war no doubt, but eventually we were accepted and they were invited to our dances and sports. We were issued with 'rations' of meat and bread. Our main groceries were bought at the S.A.G.I. (S. African Garrison Institute). Clothing and any affordable luxuries were bought in town. At that time our only means of transport to town, was by cart harnessed to two mules of unpredictable behaviour. Oh that road in 1904 — the mules stumbling over the potholes, we hanging for dear life on to the rails of the cart. In 1905 I was driven by mule cart to the military hospital at Sunny Side, to await the birth of my baby, due in four days. She arrived that night. I put it down to that road!! My husband was informed that he had a bonny bouncing girl. That baby was practically born bouncing.

Our bungalows, at Robert's Heights each had a little garden. My husband's batman and I worked wonders on that little plot. To me, coming from a cool climate where plant growth is slow, the rapid growth of plants in that lovely sunshine seemed a miracle. Unfortunately, we were besieged by hordes of locusts. These pests devoured nearly all plants the first year. Then a native told me "bang bang noise keep them away Missis", so when we saw the swarms approaching, it was "all hands to the pumps" — refuse cans and lids, pokers and fenders, anything in fact that was handy at the time. It was a funny sight — the whole colony banging away. One lady, not to be outdone, blew a trumpet. Rather hard lines on the wives, however, because their husbands were seldom on the spot when those hordes of locusts came. The noise we made certainly took effect, only a few stray ones settled on the plants. I've often wondered since if those insects were affected more by vibration than the actual din.

I have read many accounts of the fortitude of those wonderful Dutch Settlers and the conditions in which they had to contend and, in retrospect, my mind goes back to my life under Army conditions. One needed to be fairly tough and have a sense of humour, to enjoy life there, as I certainly did. Four years ago I spent two months with my daughter who lives in Cape Town.

I went up country to Pretoria and Johannesburg to see, for the first time, four strapping (and bouncing) great grandchildren, all S. Africans. You can imagine my amazement when I saw those towns again after 67 years. It was, to me a metamorphosis.

My only regret was that I was not there in the spring to see again the miracle of the flowers.

I enclose a somewhat dilapidated photo of myself, the 'bouncing' baby and a portion of the stoep, covered by plants saved from the ravages of locusts.

With many thanks for the S. African "Readers Digest", and good wishes for the future of your lovely country.

Sincerely,

(Sgd.) Mrs. GRACE M. SEDGEWICK.

P.O. Box 8470,
Causeway, Rhodesia.
October 4th, 1970.

Dear Mr. Editor,

I deeply appreciate the receipt of the Digests which I receive regularly.

In the last issue, your article on the 'Birth of a City' brought back memories which I will never forget. The nachtmal gatherings around the old church, were red letter days to us children in the town. Bees biltong, boere bescuit, melk tert and other goodies were devoured with relish. It was a sad day when I saw the old church pulled down by cables hitched to steam tractors!

The old Post Office, where we got our mail, was a gathering spot, where the clans of my elk, brewed much mischief!

Churchill escaped from the Volkschool. The 'Rest Camp', Prisoners of War enclosure beyond the Aapies River, held many prisoners. And, it was another sad day when we saw the 'Tommy's' marching to freedom, after Lord Roberts occupied Pretoria. It was at the Rest Camp, where I and Godfrey my brother, sold many cigarettes made by one Te Groen, who had a little cigarette business at the back of the Raad-Zaal. The cigarettes were known as 'Eureka'.

I have heard President Kruger preach, in the Dopper Church opposite the Presidency. I shook hands with him on three occasions and, was given coffee by Mrs. Kruger.

Now, I am an Old Age Pensioner, living 14 miles out of Salisbury.

Thank you for the Digest and the interesting reading.

Yours sincerely,

E. MOCKE.

RUGBYSRINGBOKKE WAT VERNOEM IS IN DIE STRAATNAME VAN DANVILLE, PRETORIA

(VERVOLG)

DU PLESSIS, Nic J., die Wes-Transvaalse voorspeler was 26 jaar oud toe hy in 1921 aan die springboktoer teen Nieu-Seeland deelgeneem het. In 1924 speel hy nogmaals teen die Britse toerspan hier te lande.

Nic (bygenaamd Kake) is in 1894 op Steynsburg gebore, het aan die Victoriakollege, Stellenbosch gestudeer — is dus deur Oubaas Mark „gesool” — en het onderwys sy beroep gemaak.

'n Broerskind van Nic, naamlik Felix du Plessis, was ook van Steynsburg, K.P. afkomstig was, het Suid-Afrika in 1949 in drie internasionale wedstryde alhier as kaptein aangevoer.

BRONNE:

- CRAVEN, D. H.: (i) *Springbok-annale (Rugby) 1889-1964*.
(ii) *Oubaas Mark*.

ELLIS, Mervyn, gebore in 1892 in Rondebosch, Kaap, het as Transvaalse voorspeler in 1921 (op 29 jarige leeftyd) die springbokleure teen die All Blacks in hul eie land gedra en weer in 1924 teen die Britse Toerspan in S.A.

“Mervyn Ellis (was) a 200-lb loose forward who could run the 100 yards in 10 seconds and was a fine dribbler . . .”¹

BRONNE:

- (1) PARKER, A. C.: *The Springboks 1891-1970*, London 1970.
(2) CRAVEN, D. H.: *Springbok-annale (Rugby) 1889-1964*.

FERRIS, Hilton H., wat in Ierland gebore is en ook dáár rugby gespeel het, het as Transvaler in die S.A. span gespeel wat die Britte op 12 September 1903 in die derde internasionale wedstryd op Nuweland met 8 teenoor 0 geklop het.

“Actually he is a halfback but with his wonderful break, the selectors are obviously looking for penetrative power in the middle”¹⁽ⁱ⁾.

“. . . South Africa's 8—0 triumph had given them the rubber for the first time. Little could anyone have foreseen at the time that South Africa would not lose another test series until 53 years later, in New Zealand”².

BRONNE:

- (1) CRAVEN, D. H.: (i) *Springbok-annale (Rugby) 1889-1964*.
(ii) *Springboks Down the Years*.
(2) PARKER, A. C.: *The Springboks 1891-1970*, London 1970.

IMMELMAN, Jacobus Hendrik (Jack), is in Victoria-Wes gebore, het aan S.A.C.S. onderrig ontvang en later as mynbeampte gewerk.

Hy het op die oorsese Springboktoer in 1912-13 in Brittanje as W.P.-speler die Springbokkleure gedra. Hy was toe 24 jaar oud.

BRONNE:

- CRAVEN, Danie: (i) *Springboks Down the Years*.
(ii) *Springbok-annale (Rugby)* 1889-1964.

JACKSON, Dirk Cloete, is in 1886 in Wynberg, K.P. gebore en het aan die Diocesan College onderrig ontvang. Later het hy as prokureur gepraktiseer. Hy was familie van H. (Patats) Cloete (1896). Hy het vir Villagers en W.P. gespeel en was in 1906 lid van Paul Roos se toerspan deur Brittanje. Onder daardie span se foto verskyn ook sy naam en die volgende: "The First Springboks: 1906 (Paul Roos's Team) achieved one of the greatest performances in S.A. Rugby history by defeating Wales 11—0 at Swansea in 1906" (1st Dec.).¹

L.W.: In die pasverskene boek van A. C. Parker: *The Springboks 1891-1970* lui die onderskrif by dieselfde foto: "The First Springboks. This team, led by Paul Roos, was the first to tour Britain, 1906-1907, and the first to be called 'Springboks'."

BRONNE:

- (1) CRAVEN, Danie: *Springboks Down the Years*.
(2) CRAVEN, D. H.: *Springbok-Annale (Rugby)* 1889-1964.
(3) *S.A. Who's Who*, 1908 bl. 205.

JONES, Percy S. Twentymen-Jones (W.P.) speel vir S.A. teen die eerste Britse toerspan in 1896. Hy neem ook deel aan die laaste (4de) toets op 5 September 1896 te Nuweland — die eerste keer dat S.A. 'n internasionale wedstryd gewen het (5 : 0).

In 1903 toe die Britte die tweede toer na S.A. onderneem het, het Percy self nie aan een van die drie internasionale wedstryde deelgeneem nie, maar saam met B. H. Heatlie en Biddy Anderson was hy een van die eerste S.A. keurders oor wie se naam ons beskik wat die span vir die laaste internasionale wedstryd gekies het — dié op 12 September 1903 te Nuweland.

Percy, later Regter, is op 13 September 1876 te Beaufort-Wes gebore. Sy vader was Alfred George Twentymen Jones. Hy het sy onderrig aan die Diocesan College, Rondebosch, ontvang en later die grade B.A., L.L.B. aan U.K. behaal.

Uit sy eerste huwelik op 14 Maart 1901 met Medge, dogter van Charles Torriano Vos van Seepunt, is daar twee kinders gebore. In April 1935 vind sy tweede huwelik plaas met Gwynnyth Constance (voorheen Wilkinson), dogter van Richard Jeffreys.

Vir 10 jaar lank was hy president van die W.P. se Rugbyvoetbalunie.

BRONNE:

- (1) *S.A. Who's Who*: (i) 1934, p.102.
(ii) 1934, p.210.
(2) CRAVEN, D. H. (i) *Springbok-annale (Rugby) 1889-1964*.
(ii) *Springboks Down the Years*.

KENYON, Basil John, is op 19 Mei 1918 op Umtata gebore, en het in die Transkei opgegroei. "He was taught the game in school at Umtata and played for the Transkei with enthusiasm. Joined the S.A. forces during the war in North Africa and Italy with distinction, and it was while leading Springbok army teams in Cairo and Rome that he caught the eye of Boy Louw. On return to S.A. he entered the wool business and moved to East London to join Border.

"In 1949 (All Blacks in S.A.) he was honoured with the captaincy of the Springboks in the last Test at Port Elizabeth (played on Crusaders on 17th September, 1949 where S.A. beat All Blacks 11 : 8).

He captained the Springbok team to the British Isles in 1951/52 . . . suffering badly from his eye trouble, which was a war injury aggravated by an accident in the match at Pontypool."¹

(In die derde wedstryd van dié toer het iemand nl. per ongeluk 'n vinger in Kenyon se regteroog gesteek. Nadat hy die ongemak 'n maand lank verduur het, spreek hy eers 'n dokter wat hom vertel dat die oog so ernstig beseer was dat hy dadelik na 'n Londense-hospitaal moes gaan.) "Two operations have partially restored the sight of the eye, but he has been advised, and has decided, to give up active rugby. He has said that he will continue to coach, and one of the last hopes expressed before the team left England was that he would be with the next team of Springboks that come to Britain, either in a coaching or a managerial capacity. South Africa has been fortunate in always having men of fine character to lead its sporting teams. And Basil Kenyon was as splendid a captain as the country has ever had. Unassuming and friendly, but never hesitant to speak up if he did not like something — he had this one of many tributes paid to him by players: "You always know where you are with him . . ." Leadership came easily to him, as he had captained Border for many years and the Springboks in the Port Elizabeth Test in 1949 . . . He played his first rugby at Umtata . . . as a forward for the school Saturday mornings, as a full-back for the town in the afternoons"²)

Basil Kenyon is tans nog in 'n besturende hoedanigheid aan die Wool Growers Association, Oos-Londen, verbonde.

BRONNE:

- (1) THOMAS, J. B. G.: *Great Contemporary Players*.
(2) STENT, R. K.: *The Fourth Springboks 1951-1952*.
Ook Die Huisgenoot: (i) 17 Aug. 1951: "Rugby is vir hom 'n Lewenstaak"
— L. J. Vorster.
(ii) 29 Aug. 1952: *Springbokke Tuis (Basil Kenyon)*.

KNIGHT, A. S. ("Saturday"), die voerspeler van Pirates en Transvaal, het op 26 jarige leeftyd die Springbokkleure gedra op die oorsese toer na Brittanje in 1912/13. In 1924 het "Saturday" Knight ook as skeidsregter opgetree, o.a. op Woensdag, 20 Augustus toe die Britse toerspan van daardie jaar in Johannesburg teen die Witwatersrand met 6 : 10 verloor het.

Hy is in 1887 op Burgersdorp, K.P. gebore.

BRON:

- CRAVEN, D. H.: (i) *Springbok-annale (Rugby)* 1889-1964.
(ii) Persoonlike mededelings.

LEDGER, Septimus Heyns, Springbok op die oorsese toer na Brittanje in 1912/13 was 'n voerspeler uit Griekwaland-Wes. Hy is in 1892 op Kimberley gebore waar hy die Kimberley High School besoek en later in De Beers se Hoofkantoor gewerk het.

Hy was een van die eerste slagoffers van die Eerste Wêreldoorlog (1914-18). (Ook ander bekende Springbokke o.a. J. W. Morkel, het hulle lewens in dié oorlog gelaat.)

BRONNE:

- (1) *Die Huisgenoot*: Bl. 77, 8 Mei 1964.
(2) CRAVEN, D. H.: (i) *Springboks Down the Years*.
(ii) *Springbok-annale (Rugby)* 1889-1964.
(3) PARKER, A. C.: *The Springboks 1891-1970*, London 1970.

LE ROUX, Japie S. en Pietie A., was broers en albei lede van die Paul Roos Springbokspan in 1906/7. Toe was Pietie — voerspeler van Tuine en W.P. — 21 jaar, en Japie — vleuel van Tuine en W.P. — 23 jaar oud.

Albei is in Paarl gebore en het in Wellington skoolgegaan en aan die Victoriakollege, Stellenbosch gestudeer. Japie het later prokureur geword.

BRONNE:

- (1) *Rugby in S.A.* uitgegee deur Johnston & Neville ten behoeve van Die S.A. Rugbyraad.
(2) CRAVEN, D. H.: *Springbok-annale (Rugby)* 1889-1964.
(3) *S.A. Who's Who*. 1908, bl. 235.

LUYT. Daar was drie Luyt-broers wat rugbyspringbokke was. In 1910 speel Freddie (Frederick Pieter, bygenaamd „Lammetjies”) en Richard Robert vir Suid-Afrika teen die Britse toerspan alhier, en in die 1912/13-Springbokspan na Brittanje het 'n derde broer nl. John Douglas saam met die ander twee aan die internasionale wedstryde teen Skotland, Wallis en Engeland deelgeneem. So iets het nog nie weer 'n gesin in ons land te beurt geval nie. Freddie en Richard — albei spelers vir Hamiltons

en W.P. — was natuurlik van Oubaas Mark se „manne”. Hulle is onderskeidelik op 26 Februarie 1888 en 16 April 1886, te Ceres, K.P. gebore en het aan die Victoriakollege gestudeer. Eersgenoemde was prokureur en laasgenoemde verbonde aan die Ou Mutual.

“Richard Luyt was acknowledged to be the most brainy centre in the country, a player with a rare gift for summing up a situation and the possessor of a dummy in which he did a roaring trade.”³⁾

John Douglas het as voorspeler vir Crusaders in die O.P. gespeel. Hy is in 1885 op Ceres gebore en was leerling aan S.A.C.S. en student aan die Victoriakollege.

BRONNE:

- (1) CRAVEN, dr. D. (i) *Oubaas Mark*.
(ii) *Springbok-annale (Rugby)* 1889-1964.
(iii) *Springboks Down the Years*.
- (2) *Rugby in S.A.* — Uitgegee ten behoeve van die S.A. Rugbyraad.
- (3) PARKER, A. C. *The Springboks 1891-1970*, London 1970.

MELLISH, Frank W. (genaamd „Uncle Frank”) het S.A. se Springbokkleure in 1921 op die oorsese toer na Nieu-Seeland gedra. Frank (Villagers en W.P.) was toe ’n voorspeler van 24 jaar oud. Hy is op Rondebosch gebore (26 Maart 1897) waar hy die Rondebosch Boys’ High besoek het. Hy was met ene mej. Moodie getroud, was ’n verkoopsagent en is in 1965 oorlede.

Op die 1951/52 toer na Brittanje en Frankryk was dit die erebestuurder van die S.A. span Frank Mellish “who is was widely recognized, directed the tour with unobtrusive efficiency and yet found time to make a great success of his ambassadorial duties . . . The genial Frank Mellish, as we have seen, won the Military Cross in World War I, and led a battalion as a lieutenant-colonel, in the more recent one. He was the holder of a unique record in having played rugby football for both England and South Africa in the same year.

“This was in 1921, and Mellish represented England in the international series. Then having been demobilised, he returned to his homeland. Here, the side to tour Australia and New Zealand as the 1921 Springboks was being chosen and Mellish was included in this too.”¹⁾

Hy was een van drie van die spanlede (van 1921) wat later S.A. keurders geword het . . . “The five Wise Heads who chose the thirty players (in 1951/52) obviously had one eye on their personal qualities — ‘Uncle Frank’ looked after the outer morale and Danie Craven to the inner.”¹⁾

BRONNE:

- (1) STENT, R. K.: *The Fourth Springboks* 1951-1952.
- (2) CRAVEN, D. H.: *Springbok-annale (Rugby)* 1889-1964

MICHAU, J. P. („Mannetjies”) en J. M. (“Baby”) Michau was albei lede van die 1921 Springbokspan na Nieu-Seeland — „Mannetjies” (Stellenbosch en W.P.) was toe 20 en “Baby” (Tvl.) 30 jaar oud. “. . . the two Michaus are also closely related . . . ‘Baby’ is the giant of this 1921 team—he is the heaviest man who has ever played for S.A., weighing 245lb. and standing 6ft. 4½in. in his boots — therefore the heaviest and tallest forward ever to play for our country.”¹) Hy was ’n gedugte voorspeler en in 1924 kaptein van die span van die Witwatersrand wat die Britte op Woensdag, 20 Augustus op Johannesburg met 10 : 6 geklop het. (By hierdie wedstryd was A. S. (“Saturday”) Knight die skeidsregter.)

In die 1921-Springbokspan was daar tien Maties en Oud-Maties, soos o.a. Mannetjies Michau, Nic du Plessis, ens . . . „Mannetjies Michau self is ook deur Oubaas Mark uitgesoek. Hy skryf: „Toe ek van Cradock af op Stellenbosch kom, was ek nog maar rou geweens en het nie juis geweet waar om te speel nie. Met die eerste oefening het Baas Mark my geroep en gesê ek moet skrumskakel speel en geen ander plek nie. Vir die res van my loopbaan moes ek teen wil en dank skrumskakel speel. Maar toe hy Mannetjies ontdek het, moes hy hom nog ‚maak’ . . . hy moes vir lang tye die bal tussen die mure van die ou pawiljoen heen en weer skiet . . .”²

Albei die Michaus is afkomstig van Cradock waar hulle ook grootgegaan het. Albei het boer geword. „Mannetjies” het ook aan die Victoriakollege, Stellenbosch gestudeer. Hy is op 6 Oktober 1901 gebore.

BRONNE:

- (1) CRAVEN, Danie: *Springboks Down the Years*.
- (2) CRAVEN, dr. D. *Oubaas Mark*.
- (3) CRAVEN, D. H.: *Springbok-annale (Rugby) 1889-1964*.

MILLS, Walter James (“Wally”) is in 1891 in Paarl gebore en ontvang skool- en universitêre onderrig onderskeidelik aan S.A.C.S. en die Universiteit van Kaapstad. Hy speel vleuel vir Hamiltons en later vir W.P., en dra Springbokkleure teen Brittanje in Suid-Afrika in 1910 en teen die Britte oorsee in 1912-13.

“Wally Mills . . . played for South Africa before he played for Western Province — the first player ever to have achieved such a distinction.”¹

BRONNE:

- (1) CRAVEN, dr. D.: (i) *Oubaas Mark*.
(ii) *Springboks Down the Years*.
(iii) *Springbok-annale (Rugby) 1889-1964*.
- (2) PARKER, A. C. *The Springboks 1891-1970*, London, 1970.

MORKEL: Tussen 1903 en 1928 het altesame tien Morkels vir S.A. internasionale rugby gespeel: Andrew was die eerste een van hulle wat teen die Britte in S.A. gespeel het (1903), en weer teen die Britte oorsee (1906/07). In dieselfde span (onder Paul Roos in 1906/07) het ook nog gespeel: W. S. (Sommie), asook sy broer D.F.T. (Douggie), wat weer in 1910 vir S.A. speel en in 1912/13 die kaptein is van die Springbokspan wat toe deur Brittanje en Frankryk getoer het. W. H. (Boy) begin in 1910 speel, toer in 1912 deur Brittanje en Frankryk, en voer die span aan in aldie internasionale wedstryde op die 1921-toer deur Australië en Nieu-Seeland.

Pieter Gerhard en sy broer Jackie speel in Billy Millar se 1912-toerspan teen die Britte — Jackie wat toe teenoor die Engelse prins van senters, Ronnie Poulton-Palmer, gespeel het, het in Oos-Afrika in die 1ste Wêreldoorlog verongeluk.

Gerhard was in 1921 nog goed genoeg om Theo Pienaar se springboktoer deur Nieu-Seeland mee te maak. Hierdie span het bekend geword as die Morkelspan — daar was vyf Morkels daarin — benewens Gerhard en sy broer Boy, ook Henry en die broers Harry en Royal.

In 1928 het die tiende Morkel nl. P.K. teen die All Blacks in S.A. gespeel. Hy was ook 'n familielid van die ander.

Pieter Gerhard, die “Prince of Full-Backs” soos hy genoem is, was die bekendste van die Morkels juis omdat hy op sy dag so 'n weergalose heelagter was, terwyl Jackie die “perfect text-book centre” genoem is. Royal was liggaamlik die reus onder die Morkels.

Die rugbyklub van Somerset-Wes het die onderskeiding gehad — die enigste in sy soort in die hele wêreld — om agt Morkels in een span te hê. In 1912 het hulle naamlik meer as die helfte van die span uitgemaak. Daar was Albert, Harry, Henry, Bertie, Gerhard, Jack, W. H. (Boy) en Johnny.

In 1691 — presies 39 jaar nadat Jan van Riebeeck sy voet in Tafelbaai aan wal gesit het — het daar twee seuns ook in Tafelbaai aangekom — een van hulle was Philip Morkel, die stamvader van die Morkels in Suid-Afrika.

Hulle vader wat in die groot Duitse hawestad Hamburg gewoon het, het hulle na die Kaap uitgestuur omdat hy nie wou toelaat dat hulle soos alle jongmanne destyds na die leër moes gaan nie.

BRONNE:

- (a) RHOODIE, Denys O.: *Die Morkels*: Fleur vir Desember 1947.
- (b) *Yskor Nuus*, Januarie 1956, bl. 19.
- (c) *Outspan*, Aug. 23, 1940, p.81.
- (d) *Rugby in S.A.* Uitgegee deur Johnstone & Neville ten behoeve van die S.A. Rugbyraad.
- (e) PARKER, A. C.: (i) *Giants of S.A. Rugby*.
(ii) *The Springboks 1891-1970*,
- (f) CRAVEN, D. H.: (i) *Springboks Down the Years*.
(ii) *Springbok-annale (Rugby) 1889-1964*.

(N.S. In bron (e) (ii) hierbo genoem, vertel die skrywer die volgende: "Many years later, Gerhard told me that the sporting New Zealand spectators on the 'popular' side cheered him to the echoe and insisted on a celebration. 'Have a drink, Uncle' some of them shouted, and a bottle was duly passed to the Springbok full-back, as an enterprising photographer clicked his camera to record what must be an incident unique in an international match." Dit was toe Gerhard Morkel tydens die tweede toets op Eden Park, Auckland, Nieu-Seeland, 'n pragtige skepdoel deur die pale gejaag het. S.A. het hierdie toets in ideale weer voor 'n skare van 40.000 gewen met 9—5 — 'this test was later voted the best seen up to that time in New Zealand".)

NEILL, William Allan, is in Glasgow, Skotland gebore, maar het skoolonderrig ontvang aan die Dale College, Kingwilliamstown, vir watter dorp, asook vir die Grens, hy rugby gespeel het. In die 1906-Springbokspan na Brittanje, speel die 23-jarige Neill in die voorry vir S.A.

BRON:

CRAVEN, D. H.: *Springbok-annale (Rugby)* 1889-1964.

RAAFF, J. W. E. ("Klondyke") is in 1879 in Kaapstad gebore. Hy het skoolopleiding ontvang aan die Kimberley High School en was later eienaar van die Royal Oak Hotel, Kimberley. Daarna het hy na Natal versit waar hy ook hoteleienaar was.

Gedurende sy rugbydae het hy gespeel vir De Beers en Griekwaland-Wes en vir Suid-Afrika in 1903, teen die Britse Toerspan hier te lande, in 1906/07 teen die Britte oorsee, en weer in 1910 toe die Britte ons nogmaals hier kom besoek het.

BRONNE:

- (1) Briewe ged. 25/7 en 7/8/67 van die Kimberleyse Publisiteitsbestuurder.
- (2) CRAVEN, D. H.: *Springbok-annale (Rugby)* 1889-1964.

SHUM, E. H. was een van die voorspelers uit Transvaal wat die Springboktoer in 1912/13 na Brittanje onder kapteinskap van W. A. Millar meegemaak het.

Ernest Hamilton Shum is in 1886 op Estcourt, Natal, gebore en het onderrig ontvang aan die Maritzburg-kollege en ook aan S.A.C.S. in die Kaap.

BRONNE:

- (1) Persoonlike Mededelings deur dr. Danie Craven.
- (2) PRICE, Maxwell: *Springboks in the Lion's Den*.

STEGMANN. Daar was drie rugbybroers Stegmann. Anton (Antonie Christopher) was in Paul Roos se span (1906/07) en sy broer Jan

(Johannes Augustus) het in Billy Millar se span (1912/13) op die vleuel gespeel. 'n Derde broer wat deur baie as die beste van die drie broers beskou is, nl. Ebbie (ook 'n vleuel) is weens 'n besering uit die Springbokspan gehou.

Anton is in 1884 op Cradock gebore waar hy skool gegaan het voordat hy op die Victoriakollege, Stellenbosch, vir predikant gegaan studeer het.

Op die 1906-toer was Anton tweede met 18 drieë (Bob Loubser het 24 gedruk). Vanweë 'n kniebesering wat hy teen Ierland opgedoen het, kon hy nie teen Wallis die volgende Saterdag speel nie. Ierland het nl. teen die Springbokke in 'n titaniëse stryd met 15—12 verloor. (Die Iere het geweer om af te sien van hul groen truië en die Springbokke moes toe wit truië vir hierdie wedstryd gaan koop.) Toe die twee spanne teen die einde van die wedstryd (op Saterdag, 24 November te Belfast) elk 12 punte op die telbord had, was die hele wêreld teen die Springbokke. Anton Stegmann se kniebesering het hom toe reeds verplig om op die grenslyn te sit en aankyk hoe sy span besig was om te verloor. Kruppelkruppel stap hy na Paul Roos (die kaptein), en sê: „Dis alles my skuld, Paul. As ons vandag verloor, speel ek nooit weer nie. Maar sorg dat ek die bal kry.” Paul en sy manne het wel hiervoor gesorg en Anton het deur die Ierse verdediging gehardloop om met sy mank been die wendrie te druk.

Jan Stegmann is op 21 Junie 1887 op Bedford gebore, het op Malmesbury skool en op die Victoriakollege universitêre opleiding ontvang. Hy het later tandarts geword.

BRONNE:

- (1) *Rugby in S.A.* Uitgegee deur Johnston & Neville ten behoeve van Die S.A. Rugbyraad.
- (2) PARKER, A. C. *Giants of S.A. Rugby.*
- (3) CRAVEN, dr. D.: *Oubaas Mark.*
- (4) Mededelings deur dr. Danie Craven self.

TOWNSEND, W. H. was as heelagter uit Natal, lid van die Springbokke wat in 1921 na Nieu-Seeland getoer het en het o.a. in die eerste internasionale wedstryd op 13 Augustus te Dunedin, N.S. gespeel. In daardie jaar was hy 25 jaar oud. Hy is in Wallis gebore.

BRONNE:

- (1) *Byvoegsel tot Die Huisgenoot*, 17.9.1956: „1921 se Springbokke”.
- (2) CRAVEN, D. H.: *Springbok-annale (Rugby) 1889-1964.*

VAN BROEKHUIZEN, Herman Dirk, bygenaamd „Broekies”, is op 17 Junie 1872 gebore. Reeds in 1858 het sy ouers van Holland na S.A. geëmigreer — sy vader is na die Ned. Geref. Gemeente te Winburg, O.V.S., as predikant beroep. Herman se broers en susters is in die O.V.S.

gebore, maar hy in Holland onderwyl sy ouers aldaar op besoek was.

Hy ontvang onderrig aan die Grey-Kollege, Bloemfontein en studeer te Stellenbosch. Hy gaan na Europa in 1897; studeer te Edinburgh, Utrecht en Leiden en verwerf aan Leiden die graad D.D.

Hy speel rugby vir Suid-Afrika in 1896 in die finale toetswedstryd op Nuweland waar S.A. die eerste oorwinning oor die Britte behaal. Ook vir W.P. en Stellenbosch speel hy rugby.

Na sy terugkeer na S.A. doen hy diens by die Republikeinse magte in die Tweede Vryheidsoorlog by Danie Theron se T.V.K.

Hy was predikant te Pretoria en Kuilsrivier, is in 1904 met mej. Elsie Eloff — 'n kleindogter van pres. Kruger — getroud; is tydens die Rebelle saam met genl. C. de Wet in die Johannesburgse fort opgesluit; van 1924 tot 1933 is hy parlamentslid; van 1933-1939 is hy gesant in Den Haag; dien in die Raad van die Universiteit van Pretoria tot sy dood op 4 Augustus 1953 te Pretoria.

Oud-Staatspresident C. R. Swart skryf die volgende oor Mnr. Springbok L.V.: „Die eerste oud-rugbyspringbok wat die land se Raadsaal binnegestorm het, was dr. Herman van Broekhuizen . . . Hy was predikant van beroep en het later ons land op 'n ander internasionale gebied verteenwoordig — gesant in Nederland.

Hy het ook 'n forse stem (by die groot en fors gestalte) gehad en was 'n kragtige spreker soos hy 'n kragtige voorspeler in die skrum en die lynstaan was. Daarby was hy 'n inopsante figuur met 'n digte bos gryse hare wat daartoe gelei het dat wyle dr. W. P. Steenkamp op 'n keer na dr. Van Broekhuizen verwys het as „die agbare lid met die woeste bos maanhare.”

In sy laaste jare kon 'n mens hom elke Saterdagmiddag by klub- of ander wedstryde op Loftus Versfeld, voor die pawiljoen op 'n gemakstoel sien sit om die spel mooi te kon aanskou — 'n byna patetiese figuur maar 'n rugbytoesias tot die einde toe.

BRONNE:

- (a) *Rugby in S.A.*: Uitgegee deur Johnston & Neville ten behoeve van Die S.A. Rugbyraad.
- (b) Mededelings deur sy seun van die Unisa-biblioteek.
- (c) Registers van die Rebeccastraat-begraafplaas, Pretoria.

VAN RENEN: Die rugbybroers Charlie en Willie van Renen het albei vir S.A. gespeel: Charlie in 1891 en 1896 — hy en Heatlie was die enigste twee wat in 1891 en weer in 1896 gespeel het — en Willie in 1903 (senter in die eerste en heelagter in die derde toets op Nuweland).

In aldie die genoemde jare het S.A. teen die Britte hier te lande te staan gekom. Hulle het albei vir W.P. ook gespeel.

Charles Gerhard van Renen is op 23 Augustus 1868 te Constantia in die Kaapse Skiereiland gebore; ontvang skoolopleiding aan die St.

Saviours Grammar School, Claremont en later aan die Diocesan College. ". . . he spent 40 years in the old Cape Government and Union Civil Service — all at Cape Town. . . . He retired on pension a few years ago, when chief clerk in the Deeds Office."¹

BRONNE:

- (1) *S.A. Who's Who*, 1908, p.417.
- (2) *Rugby in Suid-Afrika*.
- (3) DIFFORD, Ivor D.: *History of S.A. Rugby Football (1875-1932)*.

VAN RYNEVELD, Reginald Clive Berranje is op 7 Julie 1891 in Kaapstad gebore, het onderrig aan S.A.C.S. ontvang en later as prokureur gepraktiseer.

Clive was Springbokagterspeler in 1910 teen die besoekende Britte, terwyl sy seun, Clive vir Engeland rugby gespeel het en S.A. krieketkaptein in 1956/7 was. 'n Ontydige besering het hom sy springbokkleure in rugby gekos.

Pa Clive was die eerste springbok met 'n seun wat aan internasionale sport deelgeneem het.

Clive het in 1910 vir die W.P.-kolleges en Kaapland ook gespeel, asook vir S.A. in die laaste internasionale wedstryd op 3 September op Nuweland waar sy span 'n wegholorwinning van 21 : 5 oor die Britte behaal het. — "a margin victory that was not equalled until 1955."¹

BRONNE:

- (1) CRAVEN, Danie: *Springboks Down the Years*.
- (2) *Rugby in Suid-Afrika*.
- (3) CRAVEN, D. H.: *Springbok-annale Rugby (1889-1964)*.

VERSFELD. Vroeg in die tagtigerjare was vier Versfelds, nl. Marthinus, Loftus, John en Charlie lid van die bekende Hamiltonrugbyklub in Kaapstad.

Die eerste paar rugbybroers wat vir S.A. gespeel het was Marthinus en Charlie („Hasie") en wel teen die Britse toerspan in 1901. Hulle het ook saam in die laaste van die drie internasionale wedstryde op 5 September op Nuweland gespeel — Marthinus (asook Ben Duff) het in aldie die 1891-toetswedstryde gespeel.

In die heel eerste wedstryd van hierdie toer, nl. teen die Kaapse Klubs op 9 Julie te Nuweland, het „Hasie" die eerste „drie" (toe slegs 1 punt) aangeteken wat ooit teen 'n toerspan in ons land behaal is — die Britte het nl. al hul 19 Wedstryde gewen en op die hele 1891-toer is net dié een punt teen hulle aangeteken deur „Hasie" wat dus 'n unieke rol in ons rugbygeskiedenis beklee.

Marthinus en „Hasie" is albei te Constantia gebore en het die

Greenpoint Grammar School besoek.

Behalwe Marthinus en Charlie het nog twee van die Versfeld-brœers, nl. J. en R. L. O. teen die besoekers gespeel, hoewel nie as springbokke nie.

Robert Loftus Versfeld (beter bekend as Loftus Versfeld) het, alhoewel hy nie 'n rugbyspringbok was nie, vir die Transvaalse Platteland op die vleuel teen die besoekers gespeel. Hy het so baie vir rugby in Pretoria gedoen (waar hy in 1888 ander weiveld kom soek het, nadat hy 5 of 6 van sy eerste rugbyjare sy bydrae in die Hamiltontrui gelewer het; in Murraysburg as prokureur werksaam was; daarna in Uitenhage die Union-rugbyklub gestig het en kaptein daarvan was) dat sy naam aan die hoofkwartier van die Noord-Transvaalse Rugbyveld (Loftus Versfeld-terrein, Pretoria) gegee is.

Loftus wat ook te Constantia, Kaap, gebore is (op 7 Desember 1862), "died of heart failure whilst watching the Transvaal vs. O.F.S. Currie Cup match at Ellis Park, Johannesburg, on 4.5.1932".¹

L.W.: Onder 'n foto van R. L. O. (Loftus) Versfeld, op. bl. 237, *Pretoria 1855-1955*. word sy sterfdatum aangegee as *5th May, 1932* wat m.i. *4th May* moes gewees het, soos hierbo vermeld, aangesien dit op 'n Woensdag was — 'n gebruikelike rugbydag in die middel van die week. G.v.E.

BRONNE:

- (1) DIFFORD, Ivor D.: *History of S.A. Rugby Football (1875-1932)*.
- (2) CRAVEN, Danie: *Springboks Down the Years*.
- (3) *Rugby in Suid-Afrika*.
- (4) *Die Huisgenoot*, 8 Mei 1964, bl. 43.

Verder oor R. L. O. Versfeld:

- (i) *Yskor Nuus*: Aug. 1954, bl. 23: "Sportmanne — Ook hulle het S.A. help bou."
- (ii) *Pretoria (1855-1955)*. Geskiedenis van die Stad Pretoria — Uitgegee deur die Stadsraad van Pretoria, 1955.

VIVIERS, Stephanus Sebastian, het aan die Springbok-toer na Brittanje (1951-1952) deelgeneem en was die kaptein van die span wat Nieu-Seeland in 1956 besoek het.

R. K. Stent skryf o.a. die volgende oor hom op die 1951-52-toer: "Basie . . . was the side's court jester and a very good one at that. His imitation of Gracie Field's rendering of 'Now is the Hour' and his impression of an eight-piece swingband would earn him an engagement on the professional stage at any time and, in more serious mood, he has shown himself the possessor of a fine tenor voice. His restrained singing of 'O Silent Night' at the impromptu Christmas Day service in Basil Kenyon's ward was a very moving thing.

'He was a member of the South African Police in Pretoria before he went mining and settled in the new O.F.S. gold town of Welkom.'¹

Van hom het Danie Craven gesê: „Geen speler het nog ooit meer vir die moraal van ’n toerspan gedoen as Basie Viviers op ons toer deur die Verenigde Koninkryk en Frankryk in 1951/2 nie.”²

Hennie Muller het weer oor hom tydens die 1956-toer gesê: „Ek glo nie ’n mens kan ’n beter toerkaptein kry as Basie Viviers nie.”²

„Tuis is Basie die huislike man vir vrou-tjie, die voormalige Eunice de Wet, met wie hy op 29.4.1950 in die huwelik getree het . . . Daar is niks ter wêreld waarvoor hy so lief is as afval nie . . . hy raak stil as jy hom herinner aan die slag toe sy broek skoon van sy lyf afgeskeur is in die wedstryd toe hy Vrystaat teen die Wallabies op Bloemfontein aangevoer het — hy sê dis die grootste verleentheid waarin hy nog ooit verkeer het, en sy ore word nou nog rooi as hy daaraan dink.”³

„Basie” is op 1 Maart 1927 gebore.

BRONNE:

- (1) STENT, R. K. *The Fourth Springboks*, 1951-1952.
- (2) *Mense*, Junie 1956.
- (3) „Basie Viviers — Man van die Maand”: *Rooi Rose*, Jun. 1956.

WRENTMORE, G. Maynard, is in 1893, in Namakwaland gebore. Hy speel rugby as senter vir Diocesan College, Elsenburg en W.P. en in 1912/13 vir S.A. teen die besoekende Britte — toe was hy maar 19 jaar oud.

“In 1919 Inter-Services Tournament, England . . . (six countries took part: New Zealand, Australia, The Mother Country, South Africa, the R.A.F., and Canada, and they finished in that order) . . . whilst among the R.A.F. players were . . . G. M. Wrentmore, the 1912 Springbok . . .”¹

BRONNE:

- (1) CRAVEN, Danie: *Springboks Down the Years*, bl. 70.
- (2) CRAVEN, D. H.: *Springbok-annale (Rugby) 1889-1964*. bl. 124.

G. VAN ECK.

KERKSTRAAT
SENTRAAL

J. L. VAN SCHAIK'S

POSTBUS 724
TELEFOON 792.

HOLLANDSE EN AFRIKAANSE BOEKHANDEL

Door
Hollandse

en

Afrikaanse

Boeken.

Zo juist verschenen :

KAPTEIN HINDON, Oorlogsavonture van 'n Baas Verkenner.

Deur GUSTAV S. PRELLER.
Prijis 5/6, Postvrij 6/-.

Een gamisbaar boek voor ieder-
een die belang stelt in de Zuid-
Afrikaanse geschiedenis.

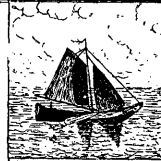
Schoolgezondheid, deur Dr. C. Louis Leipoldt. Prijis 2/9, Postvrij 3/-

Een boek vooral voor Ouders en
Onderwyzers en allen die belang-
stellen in Opvoeding en Onder-
wys.

DIE ESELSKAKEBEEN deur
Dr. O'Kulis, derde druk. Prijis
1/9 of postvrij 2/-.

BIJBELS, PSALM- en GEZANGENBOEKJES,
IN GOEDKOOPSTE en FIJNSTE BINDWIJZE.

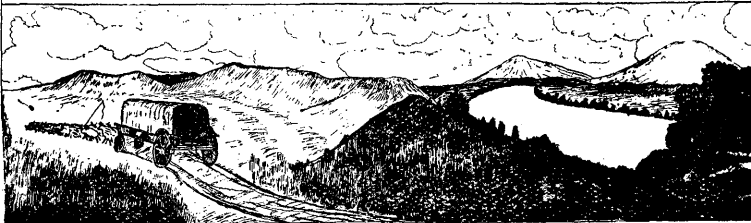

Door
School

en

Studie

Boeken

Oorgeneem uit Die Brandwag, 10 Desember 1916. Soos destyds voorsien
die firma vandag nog in die leesbehoefes van Pretoria.

Genootskap Oud-Pretoria

(Gestig: 22 Maart 1948)

Ons doel: Om te waak oor die
geskiedenis van ons stad en
distrik.

Old Pretoria Society

(Founded: 22 March, 1948)

Our aim: To preserve the past for
the future of our city and
district.

BESTUUR

EXECUTIVE COMMITTEE

Ere-President — RAADSLID/COUNCILLOR — *Honorary President*

DS./REV. G. J. DAVIDTSZ

BURGEMEESTER VAN PRETORIA / MAYOR OF PRETORIA

Voorsitter — MNR./MR. N. L. P. VAN DER WALT — *Chairman*

Ondervoorsitter — PROF. DR. P. C. COETZEE — *Vice-Chairman*

Redakteur — PROF. DR. F. J. DU T. SPIES — *Editor*

Sekretaris — MNR./MR. P. O. KRAAMWINKEL — *Secretary*

Penningmeester — MNR./MR. J. BODEL — *Treasurer*

Argivaris — MNR./MR. J. H. SNYMAN — *Archivist*

Bykomende lede — MEV./MRS. VIVIAN ALLEN — *Other members*

DR. N. A. COETZEE

MNR./MR. T. E. ANDREWS

MNR./MR. W. S. ROBERTSON

MNR./MR. E. DE V. STEGMANN

MAJ. N. M. LEMMER

MNR./MR. W. H. PUNT

Ouditeurs — TAYLOR EN GEERLING — *Auditors*

Redaksiekomitee/Editorial Committee: PROF. DR. F. J. DU T. SPIES
(redakteur/editor), MNR./MR. W. S. ROBERTSON (hulpredakteur/assistant
editor), MNR./MR. T. E. ANDREWS, DR. N. A. COETZEE.

Bydraes moet asb. gestuur word aan/Contributions to be sent to:
Prof. F. J. du T. Spies, Dougallstraat 191, Muckleneuk, Pretoria.